

27. november 2009

Psykologisk Institutt

Kunnskapsdepartementet
Oslo

Professor Stephen von Tetzchner
Postboks 1094 Blindern
N-0317 Oslo, Norge
E-mail: s.v.tetzchner@psykologi.uio.no
Telefon: +47-22 84 51 61
Telefax: +47-22 84 50 01

Kommentarer til NOU 2009: 18

Midtlyngen-utvalget har skrevet en omfattende rapport. Den gir grunnlag for mange tanker og spørsmål, men kommer også med flere forslag som synes å mangle viktige perspektiver. Det kan skyldes manglende innsikt på viktige områder, eller en snever forståelse av utfordringene innenfor utdanningsområdet.

Utvalget foreslår – i likhet med alle andre utvalg – å styrke fagfolks kompetanse, også gjennom økt forskning. Det er utmerket at det fokuserer på den ofte manglende kompetansen hos dem som skal gi undervisning til barn med vansker, og gir uttrykk for et ønske om å heve den faglige kompetansen på alle nivåer. Den foreslåtte organiseringen synes imidlertid ikke å sikre en reell kompetanseheving. Forslagene er svært ulike i detaljeringsnivå og mangler tydelig sammenheng og konsekvens. Det blir for eksempel lagt opp til at førskolelærere og lærere i større grad enn nå selv skal kunne foreta utredning av barn med vansker, men så lenge man finner det vanskelig å gi førskolelærere og lærere den grunnleggende og nødvendige kunnskapen for arbeid med barn uten spesielle vansker, synes det lite realistisk å overføre flere oppgaver til dem når det gjelder barn med vansker, oppgaver de neppe vil bli i stand til å mestre på en tilfredsstillende måte. Dersom førskolelærere og lærerne skal kunne gi barn med vansker et egnet tilbud, må de få hjelp og støtte av relevante og kompetente miljøer.

I tillegg til pedagogisk kunnskap, er kunnskap om barns utvikling viktigst i barnehage og skole. Førskolelærere har ofte mer utviklingspsykologisk kunnskap enn lærere som vanligvis har betydelige udekkede behov for skolering på dette området. Slik kunnskap er derfor et vesentlig grunnlag i den pedagogisk-psykologiske veiledningen til førskolelærere og lærere. Utvalget nevner ikke dette viktige kompetanseområdet i arnehagen og skolen. Utviklingspsykologi blir bare nevnt én gang i rapporten, og da som en hinder for god praksis med forebygging og tidligtiltak: "Denne «vente og se» holdningen har også en basis i utviklingspsykologiske perspektiver." Å gi utviklingspsykologien skylden for at tiltak ikke blir satt inn tidlig nok tyder på at Utvalget har manglet grunnleggende innsikt i et viktig fagområde, og dermed heller ikke har vært i stand til å se viktigheten av å bygge opp utviklingspsykologisk kompetanse for arbeid med barn med ulike vansker. Utviklingspsykologisk forskning legger nettopp stor vekt på tidligtiltak og hvordan slike tiltak best kan utformes for barn med helt ulike vansker. Utvalget synes overveiende å basere seg på pedagogiske og sosiologiske perspektiver.

Utvalget foreslår å ta bort paragraf 5.1 i opplæringsloven og erstatte den med en rett til ekstra tilrettelegging, og redusere bruken av sakkyndig vurdering. Denne paragrafen retter seg mot barn med betydelige vansker og funksjonshemninger, og dersom utvalgets forslag skulle bli fulgt, ville det svekke både rettighetene til barna og det faglige arbeidet rundt dem. Paragraf 5.1 omfatter også en rett til ekstra

ressurser og tilrettelegging, slik at en rett bare til ekstra tilrettelegging må nødvendigvis innebære en reduksjon av rettighetene.

Utvalget synes videre å legge opp til et samarbeid mellom barnehage, skole og PP-tjeneste uten at PP-tjenesten gjør utredning, altså et samarbeid på et mer generelt nivå. Det er en alvorlig feilvurdering. Den sakkyndige utredningen som PP-tjenesten har ansvaret for, skal sikre at tilretteleggingen har et godt nok grunnlag. Utvalget synes utelukkende å fokusere på å forenkle saksbehandlingen, og synes å ha liten forståelse av hva hensikten med den sakkyndige utredningen er. Den er ikke bare for å utløse nødvendige ressurser, men først og fremst for å gi et kunnskapsmessig grunnlag for tiltakene til det enkelte barn. Det vil ikke være faglig forsvarlig å legge opp til en praksis uten utredning og individrettet arbeid, som nettopp utgjør kjernen i det pedagogisk-psykologiske arbeidet. Det er heller ikke mulig å erstatte det pedagogisk-psykologiske arbeidet for barn som har betydelige vansker med generelt systemarbeid. Det generelle læringsmiljøet i en barnehage eller skole kan være utmerket for barn flest, men likevel helt utilstrekkelig for et barn med funksjonshemning. Det er ikke alltid sammenheng mellom de generelle egenskapene ved miljøet og de spesielle miljøegenskapene som et barn med vansker trenger. I den faglige tilretteleggingen for barn med mer omfattende vansker må systemarbeidet ta utgangspunkt i det individuelle barnets evner og egenskaper, og det fordrer adekvat utredning. I tråd med dette kan tidligtiltak også bare utvikles ut fra god kunnskap om de vanskene som tiltakene skal rette seg mot. Dermed er tidligtiltak ikke noe generelt, men kan svært forskjellige, avhengig av det enkelte barns muligheter og begrensninger. Forslagene til Utvalget synes problematiske også fordi det ikke skiller tydelig nok mellom de behovene ulike grupper av barn har. Utvalget synes å fokusere mest på atferdsvansker.

PP-tjenesten er ryggraden i tjenester for barn i Norge. Dersom man skulle følge Utvalgets sterke fokusering på systemarbeid, med et tilsvarende reduksjon av individrettet arbeid, ville resultatet bli en alvorlig reduksjon i kvaliteten på tjenestetilbudet og dermed til betydelig dårligere utviklingsmuligheter for barn med behov for spesialpedagogisk hjelp for å få et best mulig utbytte av barnehagen og skolen.

Utvalget synes også å ville legge ned de vanskespesifikke sentrene og erstatte dem med generelle regionsentre. Dette er en organiseringsform som sannsynligvis vil føre lavere faglig spisskompetanse, og i stedet til en litt mer avansert generalistkompetanse. Det er ikke dette PP-tjenesten har bruk for. PP-tjenesten har en generalistfunksjon og har ikke behov for andre generalistenheter. Kompetansesentrene skal være en støtte når barns vansker går ut over PP-tjenestens egen kompetanse. De må kunne henvise til og samarbeide med miljøer som er spesialister på utredning og tiltaksrådgiving for nettopp de barna som PP-tjenesten trenger hjelp med. Det kan være god grunn til å se på sammensetningen av spesialistmiljøer i Norge, det tyder ikke minst rapportens tabell 9.7 på, likeledes å drøfte hvordan de bør settes sammen og lokaliseres. Miljøene må være vanskespesifikke og flerfaglige, ikke fagspesifikke, og de vil neppe utvikle seg godt uten at de ligger i tilknytning til sterke kliniske miljøer. Et generelt regionsenter vil ikke kunne befinne seg på mer enn ett sted, og vil derfor med stor sannsynlighet utvikle seg i isolasjon, og over tid miste fokus og kompetanse. Det synes som den organiseringen Utvalget foreslår i stor grad er bygd på hypotetiske antagelser om økonomiske besparelser, og på kunnskap om hvordan man etablerer det beste faglige nettverket – noe som over tid også vil gi den økonomiske beste løsningen.

Undertegnede har arbeidet klinisk og forskningsmessig med barn og ungdommer med mange ulike funksjonshemninger, og spesielt barn med mangelfullt eller manglende talespråk. Stortinget har pålagt Regjeringen å legge forholdene til rette for optimal læring og utvikling hos barn, ungdommer og voksne som har liten forståelse og/eller bruk av talespråk, og som derfor trenger alternativ og supplerende kommunikasjon. Man har ventet på Utvalgets innstilling, men dette området er knapt nevnt. Fordi Utvalget gjennom sin rapport ikke har bidratt til å føre dette arbeidet framover, har det i praksis ført til at dette arbeidet er blitt forsinket. Det er svært beklagelig å observere at denne gruppen igjen blir satt til side. Det finnes i dag en viss kunnskap om hvordan man kan legge forholdene bedre for å gi denne gruppen

grunnleggende menneskelige utviklingsmuligheter, men også spørsmål som trenger forskning. Det er derfor om å gjøre at Departementet handler så raskt som overhodet mulig og ikke igjen utilsiktet hemmer utviklingsmulighetene til barn store vansker.

Dersom Departementet trenger min kompetanse eller har behov for at jeg utdyper disse kommentarene, er det bare å ta kontakt.

Vennlig hilsen

Stephen von Tetzchner (sign)
Professor i utviklingspsykologi og pedagogisk-psykologisk rådgiving